

• دریافت مقاله: ۸۷/۱۱/۲۹

• ارسال برای داوران:

۸۷/۱۲/۷ (۱)

۸۷/۱۲/۷ (۲)

۸۷/۱۲/۷ (۳)

۸۷/۲/۲۹ (۴)

• دریافت نظر داوران:

۸۷/۲/۷ (۲)

۸۷/۱/۲۴ (۳)

۸۷/۵/۳۱ (۴)

• ارسال برای اصلاحات:

۸۷/۷/۵ (۱)

۸۷/۱۰/۲۸ (۲)

• دریافت اصلاحات:

۸۷/۷/۲۹ (۱)

۸۷/۱۱/۱۲ (۲)

• ارسال برای داور نهایی:

۸۷/۸/۲۳ (۱)

۸۷/۱۲/۹ (۲)

• دریافت نظر داور نهایی:

۸۷/۱۰/۲۸ (۱)

۸۹/۲/۱۲ (۲)

• پذیرش مقاله: ۸۹/۱۲/۱۳

Scientific-Research Journal
Of Shahed University
Sixteenth Year, No.39
Feb.-Mar. 2010
Education & Society

دوماهنامه علمی - پژوهشی
دانشگاه شاهد
سال شانزدهم - شماره ۳۹
اسفند ۱۳۸۸

ارزیابی نظام ارزش‌های اساتید و دانشجویان در دانشگاه شاهد

نویسنده: دکتر محمود اکرامی*

استادیار دانشگاه پیام نور

Email: m.ekrami@tehran.pnu.ac.ir*

چکیده

پژوهش حاضر با هدف ارتقای سطح نظام ارزش‌های موردنظر در دانشجویان از طریق تعیین نظام ارزش‌های دانشجویان و اساتید شاهد در هر یک از سطوح نظری، اقتصادی، هنری، اجتماعی، سیاسی، و مذهبی انجام گرفت. در گروه نمونه مورد مطالعه تعداد ۲۴۲ نفر از دانشجویان و ۵۰ نفر از اساتید دانشگاه شاهد انتخاب، و پرسشنامه ۴۵ ماده‌ای مطالعه ارزش‌های آلپورت، ورنون و لیندزی (SOV) پس از برآورد اعتبار، روی دو گروه اساتید و دانشجویان اجرا گردید. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد در نظام ارزش‌های اساتید، ارزش علمی بالاترین و ارزش‌های سیاسی، اقتصادی، هنری، اجتماعی و مذهبی به ترتیب در رتبه‌های دوم تا ششم قرار دارد. نظام ارزش‌های کل دانشجویان شاهد به ترتیب ارزش اقتصادی، سیاسی، علمی، هنری، اجتماعی، و مذهبی است. ارزش علمی در دانشجویان پسر بیش از دانشجویان دختر و در ارزش‌های دیگر تفاوت معنادار مشاهده نگردید. نظام ارزش‌های دانشجویان دختر شاهد به ترتیب ارزش‌های سیاسی، اقتصادی، علمی، هنری، مذهبی، اجتماعی، و نظام ارزش‌های پسر شاهد به ترتیب ارزش‌های اقتصادی، سیاسی، علمی، هنری، اجتماعی و مذهبی است. بین نظام ارزش‌های دانشجویان با رشته تحصیلی و اسکان آنان رابطه معنادار مشاهده نگردید.

کلیدواژه‌ها: نظام ارزش‌ها، اساتید، دانشجویان، ارزش‌های نظری، اقتصادی، هنری، اجتماعی، سیاسی و مذهبی

مقدمه

ارزش‌ها بر دو گونه ارزش‌های فردی و ارزش‌های اجتماعی تقسیم می‌شود. ارزش‌های فردی قضاوت و مرجحات افراد در مورد مفاهیم عینی و ذهنی است [۱]. ارزش‌های اجتماعی از جمله ارزش‌های فرهنگی نیز

برآیند قضاوت افراد جامعه درباره اصالت آرمان‌های جامعه است [۲]. مجموعه ارزش‌های فردی نظام ارزش‌های هر فرد را تشکیل می‌دهد. نظام ارزش‌های فرد چارچوبی برای تعیین رفتار و عکس‌العمل مناسب فرد در هر موقعیت است [۳].

اجتماعی قرار گیرد. شناخت نظام ارزش‌های دانشجویان و آگاهی از نوع اولویت‌های ارزشی در نزد آنان می‌تواند اطلاعات بسیار مفیدی برای پاسخ‌گویی به نیازهای جوانان فراهم آورد. چارچوب ارزش‌ها آمیزه‌ای از عوامل محیطی، اجتماعی، زیستی، روانی و عناصری نظیر فرهنگ حاکم بر جامعه، خانواده و ارزش‌های آن، شرایط اقتصادی، دین، نژاد، شغل و سطح آموزش است. باید این ساختار و چگونگی سازمان‌دهی آن را تشخیص داد، و براساس آن پیش‌بینی‌های لازم صورت گیرد. از مهم‌ترین مطالعه‌هایی که برای طبقه‌بندی ارزش‌ها شده است توسط آلپورت، ورنون، ولیندزی [۵] انجام شده است.

آلپورت و ورنون پرسشنامه‌ای شامل ۴۵ سؤال طراحی کردند که در آن، شش ارزش به این شرح مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

۱) ارزش‌های علمی و نظری (حقیقت‌جویی، تجربه‌گری و استدلالی بودن، خردمندی، سازمان‌دادن به معرفت، انتقادی نگری، و... است).

۲) ارزش‌های اقتصادی (اهمیت ثروت، مالکیت پیشرفت اقتصادی، سودمندی امور، و... را در بر می‌گیرد).

۳) ارزش‌های سیاسی (شامل مسائل مربوط به قدرت و تسلط، آزادی، برابری، احزاب سیاسی، مسئولیت شهروندی، و... است).

۴) ارزش‌های اجتماعی (صمیمیت در روابط انسانی، مشارکت، قانون‌مداری، نظم اجتماعی، مسئولیت‌پذیری، نگرش‌های اجتماعی و...).

۵) ارزش‌های هنری (زیبایی دوستی، توجه به آثار هنری، آفرینش هنری، تحسین زیبایی‌های طبیعی، جاودانگی جمال، و... است).

۶) ارزش‌های دینی (باورهای قدسی، تجربه و عملکرد دینی، پرهیزگاری، وحدت‌جویی، گرایش عرفانی، و... است).

بَس [۶] تأثیر عوامل محیطی، اجتماعی، زیستی و روانی را به عنوان منابع کسب ارزش‌ها بیان کرد. به

ارزش‌ها مفاهیمی نظری هستند که بر انتخاب و تصمیم‌گیری افراد تأثیر می‌گذارد ارزش، مفهومی است که نشان‌دهنده مجموعه‌ای از گرایش‌ها و معیاری نزد فرد در موقعیت‌های اجتماعی است که هدف‌های کلی او را در زندگی تعیین می‌کند. این هدف‌ها در رفتار عملی یا لفظی او آشکار می‌گردد. لندزی معتقد است این ارزش‌ها هستند که اختیارات واقعی و عکس‌العمل‌های احساسی را مشخص می‌کند، بنابراین ارزش‌ها به عنوان عامل تعیین‌کننده حالت‌های مطبوع و دلپذیر انسان‌ها است. از طرفی صرف‌نظر از اینکه هر فردی در چه جامعه‌ای متولد می‌شود دارای ارزش‌ها و معیارهای مشخصی است که این ارزش‌ها در طول رشد خود به طریق مختلف به او منتقل شده است. به هر حال آنان از نظر شخصیتی یا اجتماعی یک شیوه رفتاری را در شیوه رفتاری دیگر ترجیح می‌دهند. ارزش‌ها بر رفتارها، نگرش‌ها، علاقه‌های افراد اثر دارد و آنها را هدایت می‌کند و باورهایی در مورد اینکه چه چیز مطلوب است و چه چیز اهمیت دارد را برای آنان بوجود می‌آورد. از آنجایی که ارزش‌ها از ویژگی‌ها و خصوصیات عاطفی انسان است این خصوصیت هم از طریق یادگیری شکل می‌گیرد [۴].

از سوی دیگر دانشگاه‌ها از جمله نظام‌های اجتماعی هستند که نیروی محرکه آگاهی‌بخش و برج‌فرماندهی فکر جوامع شناخته شده‌اند. یونسکو در موادی از رسالت‌های دانشگاه ذکر می‌کند: دانشگاه‌ها متعهدند دائما نسبت به اشاعه فرهنگ توحید و یکتاپرستی، محبت و اخوت، نظم اجتماعی و وجدان‌کاری، حساسیت و تعهدپذیری اجتماعی، و ارزش‌های فردی و ملی تلاش مجدانه و پیگیر داشته باشند [۴].

برنامه‌ریزی و سیاستگذاری فرهنگی و اجتماعی بدون شناخت نظام ارزش‌ها و عوامل مرتبط با آن امکان‌پذیر نیست. بر این اساس مطالعه و پژوهش درباره نظام ارزش‌های دانشجویان می‌تواند اطلاعات مفیدی درباره وضع موجود فراهم آورده و مبنای علمی برای برنامه‌ریزی در جهت نیل به اهداف فرهنگی، تربیتی و

باید همواره با ارزش‌ها، ایده انسانیت، و با کل سرنوشت انسان سازگار باشد.

شیخی [۱۱] با مطالعه در نظام ارزش‌های معلم و نظام ارزش‌های دانش‌آموز نتیجه گرفت بین نظام ارزش‌های معلم و دانش‌آموز با ضریب همبستگی ۰/۴۶ رابطه معنادار وجود دارد. معلمان چهار درس فارسی، ریاضی، زیست‌شناسی، و دینی که معلمان تخصصی هر رشته تحصیلی بوده‌اند توسط دانش‌آموزان گروه نمونه مورد مطالعه پیش‌تر انتخاب گردیده بود. بنابراین به عنوان معلمان حساس در انتقال ارزش‌ها نقش اساسی داشته‌اند.

کاشانی [۱۲] رابطه کارآفرینی مدیر با ویژگی‌های شخصیتی و نظام ارزش‌های دانش‌آموزان را مورد بررسی قرار داده است و سلسله مراتب ارزش‌های دانش‌آموزان را اینگونه یافته است: ارزش‌های سیاسی، نظری، اقتصادی، هنری، مذهبی، و اجتماعی.

سمائی [۱۳] رابطه کارآفرینی و نظام ارزش‌های مدیران در دانشگاه شهید بهشتی را مورد بررسی قرار داده و سلسله مراتب ارزش‌های مدیران را چنین طبقه‌بندی کرده است: ارزش نظری، ارزش سیاسی، ارزش اقتصادی، ارزش اجتماعی، ارزش مذهبی، و ارزش هنری.

حقانی [۱۴] در مطالعه خود با عنوان «بررسی رابطه کارآفرینی با نظام ارزش‌های رؤسا و مدیران نهاد نمایندگی ولی فقیه در دانشگاه‌های دولتی ایران» چنین بیان می‌دارد ضمن آنکه ارزش‌های رؤسای دانشگاه با مدیران نمایندگی ولی فقیه در دانشگاه‌های دولتی متفاوت نیست، با استفاده از مدل فریدمن سلسله مراتب ارزش‌های آنان در جامعه مورد مطالعه عبارتست از: ارزش مذهبی، ارزش نظری، ارزش سیاسی، ارزش اجتماعی، ارزش اقتصادی، و ارزش هنری.

توکلی [۱۵] در پژوهشی با عنوان «نظام ارزش‌های دانشجویان شاهد و مقایسه آن با دانشجویان غیرشاهد دانشگاه‌های استان کردستان» نتیجه‌گیری کرد که ارزش علمی در دانشجویان پسر بیش از دانشجویان دختر و در

اعتقاد وی اخلاق‌ها، ارزش‌ها مستقیماً به پیروان از طریق منابع قدرتی که صادقند، محترمند و از کسانی که آنها را راهنمایی می‌کنند مثل، کشیش‌ها، پزشکان، والدین و معلمان برسد.

فلسفه‌های طبیعی در مورد ارزش‌ها دیدگاهی که در آن، ارزش‌ها جزء جدایی‌ناپذیر واقعیت قراردادی زندگی و تجربه بشری است توسط گرینفیلد [۷] مورد بررسی قرار گرفت. بدون تردید ارزش‌ها رکن اساسی زندگی انسان را تشکیل می‌دهد انسان درباره واقعیت‌ها فقط به اندیشیدن یا مشاهده کردن اکتفا نمی‌کند. نه تنها درباره آنها می‌اندیشد بلکه آن واقعیت‌ها را ارزیابی هم می‌کند، اما جدا کردن واقعیات از ارزش‌ها امکان‌پذیر نیست، زیرا این دو با هم پیوند متقابل دارند.

اینگلهارت [۸] بانگاهی گذرا به تحولات چند دهه اخیر در جهان نشان می‌دهد که تغییراتی بسیار عمیق در باورها و ارزش‌ها و سبک زندگی مردم جهان به وقوع پیوسته است و این تغییرات که ناشی از تحولات سیاسی و اقتصادی جهان در عصر حاضر است، متقابلاً تأثیری عظیم بر جوانب گوناگون زندگی اجتماعی و فرهنگی به جای می‌گذارد. در تحقیقی که با عنوان «مطالعات ارزش‌های جهانی» در چهار نوبت در سال‌های ۱۹۹۰، ۱۹۸۱، ۱۹۹۵ و ۲۰۰۰-۱۹۹۹ به بررسی ارزش‌ها و باورهای مردم جهان (که شامل ۶۰ کشور و دربرگیرنده ۷۵ درصد جمعیت جهان و از انواع متفاوت جوامع فقیر و غنی و از نژادها و فرهنگ‌ها و تمدن‌های گوناگون) پرداخته است، حاکی از تغییرات بزرگ در ارزش‌های مردم جهان است.

لطف‌آبادی [۹]، در مطالعه خود به ۱۰ ارزش اشاره می‌کند: ارزش‌های فردی، ارزش‌های خانوادگی، ارزش‌های اقتصادی، ارزش‌های سیاسی، ارزش‌های اجتماعی، ارزش‌های هنری، ارزش‌های نظری، ارزش‌های دینی، ارزش‌های ملی، و ارزش‌های جهانی.

نقیب‌زاده [۱۰] عنوان می‌دارد یک اصل تربیتی که همه دست‌اندرکاران طرح‌های آموزش و پرورش باید همواره پیش روی خود داشته باشند این است که تربیت

ویژگی‌های فردی آنها رابطه دارد؟ ۴) آیا نظام ارزش‌های دانشجویان شاهد و غیرشاهد تفاوت دارد؟ به این ترتیب هدف پژوهش حاضر ارزیابی نظام ارزش‌های دانشجویان و اساتید است.

روش

در این پژوهش متغیرها به گونه مستقل و وابسته تعریف نشده، اعمال کاربردی صورت نمی‌گیرد، متغیری کنترل نمی‌گردد، و به بیان آنچه هست می‌پردازد، بنابراین مطالعه از نوع توصیفی است.

آزمودنی

جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش شامل: الف) کلیه دانشجویان شاهد و غیرشاهد دانشگاه شاهد که در یک سال تحصیلی (۸۴-۱۳۸۳) در رشته‌های مختلف تحصیلی علوم انسانی، فنی مهندسی، علوم پایه، پزشکی به تحصیل اشتغال داشته؛ ب) اعضای هیئت علمی (رسمی و مدعو) دانشگاه شاهد که در همان سال تحصیلی در رشته‌های مختلف تدریس داشته‌اند. تعداد دانشجویان دانشگاه شاهد ۳۵۲۸ نفر و تعداد اساتید دانشگاه شاهد ۲۳۰ نفر هستند.

دانشگاه شاهد در شهر تهران شامل دانشکده‌های فنی - مهندسی، علوم انسانی، پزشکی، مامایی و پرستاری، علوم پایه، و دانشکده دندانپزشکی است. به دلیل اهمیت و دقت مورد نیاز در پژوهش حاضر تلاش گردید با اساتید علاقه‌مند به امر پژوهش مذاکره، و به این ترتیب در گروه نمونه مورد مطالعه اساتید با توجه به علاقه و اعلام آمادگی آنها و دانشجویان به شیوه تصادفی از دانشکده‌ها انتخاب گردیدند. پس از اجرای پرسشنامه‌ها تعداد ۵۰ پاسخ‌نامه اساتید و ۲۴۲ پاسخ‌نامه دانشجویان که کامل و با اشتیاق پاسخ داده شده بود در محاسبات بعدی وارد گردید.

ابزار تحقیق

در این پژوهش از پرسشنامه مطالعه ارزش‌های آلپورت، لیندزی و ورنون استفاده گردید. این پرسشنامه شامل دو

ارزش‌های دیگر تفاوت معنادار مشاهده نشد. همچنین بین نوع گرایش‌های ارزشی دانشجویان با جنسیت آنها رابطه وجود ندارد، و بین گرایش‌های ارزشی دانشجویان با رشته تحصیلی و اسکان آنها رابطه وجود ندارد.

نوربالا و همکاران [۱۶] در مطالعه خود، سلسله مراتب ارزش‌های دانشجویان ورودی سال‌های ۱۳۷۷ تا ۱۳۸۰ دانشگاه شاهد و دو سال پس از اشتغال به تحصیل دانشجویان را بررسی و سلسله مراتب ارزش‌های دانشجویان را برآورد کرده، نشان داده است ارزش‌های دینی و اجتماعی در تمام مراحل تحقیق اولویت‌های اول و دوم و ارزش هنری آخرین سنخ ارزشی دانشجویان است. مقایسه ارزش‌های دانشجویان نشان می‌دهد با وجود کاهش ارزش‌های دینی، نظری، و عمدتاً ارزش سیاسی در سال دوم مطالعات، همواره ارزش مذهبی به عنوان ارزش برتر دانشجویان است.

مطالعات شوارتز و همکاران [۱۷] و فدر [۱۸] نشان می‌دهد متغیرهای سن، جنسیت، و تحصیلات (سیستم‌های آموزشی) با نظام ارزش‌ها چندان همسوئی ندارد.

مطالعه حاضر سعی در ارزیابی و مقایسه نظام ارزش‌های اساتید و نظام ارزش‌های دانشجویان شاهد و غیرشاهد را دارد با تأکید بر این که اساتید یکی از الگوهای ارزشمند در زندگی دانشجویان هستند.

از سوی دیگر انجام این پژوهش و نتایجی که در پی خواهد داشت دست‌اندرکاران را آگاه و توانا می‌سازد که دریابند که خواسته‌های دانشجویان در چه زمینه‌هایی از رجحان بیشتر برخوردار بوده و آنان در آینده در جستجوی چه مشاغلی هستند. نتایج پژوهش حاضر اهتمام برنامه‌ریزان و مسئولین امور جوانان و به ویژه دانشجویان را به دنبال خواهد داشت.

مسئله اساسی در پژوهش حاضر پاسخ به این پرسش‌ها است: ۱) نظام ارزش‌های اساتید و دانشجویان در هر یک از سطوح در چه حدود است؟ ۲) آیا نظام ارزش‌های اساتید با نظام ارزش‌های دانشجویان متفاوت است؟ ۳) آیا نظام ارزش‌های اساتید و دانشجویان با

میزان تحصیلات)، نظام ارزش ها و ویژگی های فردی دانشجویان (جنسیت، سن، وضعیت تاهل، نحوه اسکان دانشجوی، دانشجوی شاهد یا غیرشاهد، سال ورود به دانشگاه، رشته تحصیلی)، پس از جمع آوری داده ها لازم است داده ها ابتدا توصیف سپس تحلیل گردد. توصیف داده ها از طریق جدول توزیع فراوانی داده ها، نمودار و شاخص های مرکزی و پراکندگی هر یک از سطوح نظام ارزش های اساتید و دانشجویان انجام گرفت. برای تحلیل داده ها از تعیین فاصله اعتماد ۹۹ درصدی برای مشخص کردن حدود نظام ارزش های اساتید و دانشجویان، مدل T برای دو گروه مستقل برای مقایسه نظام ارزش های دانشجویان و اساتید، و مدل همخوانی مجذور کای برای تعیین رابطه سطوح نظام ارزش ها با ویژگی های فردی آزمودنی ها در جامعه مورد استفاده قرار می گیرد.

نتایج

در گروه نمونه مورد مطالعه اساتید ۱۵ نفر استاد زن و ۳۵ نفر استاد مرد شرکت کرده اند. همچنین ۱ نفر از این آزمودنی ها دارای تحصیلات حوزوی، ۱۶ نفر دارای مدرک تحصیلی فوق لیسانس، و ۲۹ نفر دارای مدرک تحصیلی دکتری هستند. ۴ نفر از اساتید نیز به تحصیلات خود اشاره نکرده اند. از میان این ۵۰ نفر آزمودنی ۲۰ نفر مجرد و ۳۰ نفر متاهل هستند. ۲۱ نفر از اساتید گروه نمونه مورد مطالعه عضو هیات علمی دانشگاه شاهد، ۲۲ نفر عضو هیئت علمی غیرشاهد، و ۷ نفر مشخص نیست. از ۲۴۲ نفر دانشجوی گروه نمونه مورد مطالعه ۱۰۰ نفر دانشجوی شاهد (۴۱ درصد) و ۱۴۲ نفر دانشجوی غیرشاهد (۵۹ درصد) هستند. همچنین ۱۸۶ نفر ساکن در خوابگاه دانشگاه (۷۸ درصد)، ۴ نفر ساکن خوابگاه غیردانشگاه (۲ درصد)، و ۴۸ نفر از دانشجویان ساکن تهران (۲۰ درصد) هستند. در این گروه ۲۱۳ نفر مجرد (۸۸ درصد) و ۲۹ نفر متاهل (۱۲ درصد) هستند. از میان ۲۴۲ نفر آزمودنی ۱۲۸ نفر (۵۳ درصد) در رشته علوم انسانی، ۶۴ نفر در رشته فنی مهندسی (۲۷ درصد)، ۳۶

بخش است، بخش اول آن دارای ۳۰ سؤال دو گزینه ای و بخش دوم ۱۵ سؤال ۴ گزینه ای که نیاز به اولویت گذاری داشت. پرسشنامه مطالعه ارزش ها اهمیت نسبی ارزش یا انگیزه های اساسی در شخصیت را می سنجد و به ترتیب عبارتست از: نظری یا علمی، اقتصادی، هنری، اجتماعی، سیاسی، و مذهبی. براساس آن نوع گرایش افراد مشخص می شود یا به عبارتی ارزش های شش گانه فرد را به ترتیب نشان می دهد. بنابراین گزینه های پرسش های ۴۵ گانه پرسشنامه مذکور ارزش ها را به ۶ گروه طبقه بندی می کند و نمره های فرد در هر گروه مشخص می گردد.

پرسشنامه توسط خود مولفین نظریه نظام ارزش ها به نام های آلپورت، ورنون و لیندزی ساخته شده است، بنابراین از روایی کافی برخوردار بوده، ضمن آنکه پرسشنامه در سال های مختلف توسط مؤلفین آن مورد تجدیدنظر و بارها در پژوهش های مختلف اجرا گردیده است.

اعتبار پرسشنامه نظام ارزش ها در هر یک از سطوح شش گانه نظام ارزش ها به تفکیک اساتید و دانشجویان برآورد و در جدول ۱ منعکس می گردد.

جدول ۱. برآورد اعتبار حاصل از اجرای پرسشنامه نظام ارزش ها روی گروه اساتید (n=۵۰) و دانشجویان (n=۲۴۲)

ارزش	نماد	اعتبار ابزار اساتید	اعتبار ابزار دانشجویان
علمی	A	۰/۹۴	۰/۷۸
اقتصادی	B	۰/۹۵	۰/۹۶
هنری	C	۰/۹۵	۰/۷۹
اجتماعی	D	۰/۹۷	۰/۸۵
سیاسی	E	۰/۹۳	۰/۸۴
مذهبی	F	۰/۹۷	۰/۸۵

متغیرها و شیوه تحلیل داده ها

متغیرهای مورد مطالعه در این پژوهش عبارتست از: نظام ارزش ها و ویژگی های فردی اساتید (سن، جنسیت، وضعیت تاهل، تجربه خدمتی به سال، وضعیت استخدام،

جدول ۲. شاخص‌های مرکزی و پراکندگی تجربه خدمتی، سن، و نظام ارزش‌های اساتید گروه نمونه مورد مطالعه (n=50)

متغیر	نماد	میانگین	واریانس	انحراف استاندارد	چولگی	کشیدگی	کمینه	بیشینه
تجربه خدمتی	WK	۶/۹	۱۵/۲۳	۳/۹۰	۰/۹۹	۱/۵۵	۱	۲۰
سن	AGE	۳۷/۲۴	۲۸/۹۶	۵/۳۸	-۰/۱۴	۰/۲۶	۲۶	۴۹
علمی	A	۴۵/۱۴	۴۰/۱۲	۶/۳۳	-۰/۵۸	۰/۱	۲۸	۵۶
اقتصادی	B	۴۰/۵۴	۳۹/۲۷	۶/۲۷	۰/۱۶	۰/۰۱	۲۷	۵۷
هنری	C	۳۷/۸۲	۴۷/۹۹	۶/۹۳	۰/۷۶	۰/۲۳	۲۶	۵۶
اجتماعی	D	۳۷/۳	۳۵/۹۷	۵/۹۹	۰/۰۸	-۰/۶۴	۲۵	۵۰
سیاسی	E	۴۱/۳۸	۲۱/۳۴	۴/۶۲	-۰/۲	-۰/۲	۳۰	۴۹
مذهبی	F	۳۳/۷۲	۷/۴۷	۸/۸۰	-۰/۴۶	-۰/۲۷	۱۳	۴۸

نامتقارن و متمایل به راست است. شاخص کشیدگی توزیع (۰/۵۵۳) و t وابسته آن (۲/۲۴۱) نیز نشان می‌دهد توزیع کاملاً بلندتر از توزیع نرمال است. متوسط سن اساتید در جامعه‌ای که گروه نمونه از آن استخراج شده با اطمینان بسیار زیاد (بیش از ۹۹ درصد) بین ۳۵/۲۸ تا ۳۹/۲۰ سال برآورد گردیده است. متوسط ارزش‌های اساتید در گروه نمونه مورد مطالعه بسیار به هم نزدیک و در دامنه ۳۳/۷۲ (ارزش مذهبی) تا ۴۵/۱۴ (ارزش علمی) توزیع شده است.

مشخصه‌های آماری حاصل از اجرای پرسشنامه نظام ارزش‌ها روی دانشجویان گروه نمونه مورد مطالعه برای متغیرهای سن، و ارزش‌های علمی، اقتصادی، هنری، اجتماعی، سیاسی، و مذهبی در جدول ۳ نشان داده شده است.

چنانکه در جدول ۳ مشاهده می‌شود سن دانشجویان گروه نمونه مورد مطالعه در دامنه ۱۸ تا ۳۹ سال با میانگین ۲۱/۷۳ سال و انحراف استاندارد ۲/۶۴ (و در نتیجه خطای استاندارد برابر ۰/۱۶۹) توزیع شده است. متغیر سن دانشجویان در جامعه‌ای که گروه نمونه از آن استخراج شده با اطمینان بیش از ۹۹ درصد بین ۲۱/۰ تا ۲۲/۵ سال است. شاخص چولگی توزیع (۲/۳۷) و t وابسته به آن (۱۵/۳۵) نشان می‌دهد که توزیع کاملاً نامتقارن است و به سمت راست تمایل دارد. همچنین مقدار کشیدگی توزیع (۹/۶۶) و t وابسته به آن (۳۰/۶۶۵) بیانگر این مطلب است که بلندی توزیع کاملاً

نفر در رشته علوم پایه (۱۵ درصد)، ۱۳ نفر در رشته‌های پزشکی (۵ درصد)، و نیز یک نفر به میزان تحصیلات خود اشاره نکرده است. از این گروه نمونه ۱۱۶ نفر زن و ۱۲۶ نفر مرد هستند. در گروه نمونه مورد مطالعه ۵۵ نفر دانشجوی سال چهارم و بیشتر (۲۳ درصد)، ۶۱ نفر دانشجوی سال سوم (۲۷ درصد)، ۵۹ نفر دانشجوی سال دوم (۲۶ درصد)، ۵۴ نفر دانشجوی سال یکم (۲۴ درصد)، و سال ورود ۱۳ نفر مشخص نیست.

مشخصه‌های آماری حاصل از اجرای پرسشنامه نظام ارزش‌ها روی اساتید گروه نمونه مورد مطالعه برای متغیرهای تجربه خدمتی، سن، و ارزش‌های علمی، اقتصادی، هنری، اجتماعی، سیاسی، و مذهبی در جدول ۲ نشان داده شده است.

چنانکه ارقام جدول ۲ نشان می‌دهد تجربه خدمتی اساتید در گروه نمونه مورد مطالعه در دامنه ۱ تا ۲۰ سال با میانگین ۶/۹ سال توزیع شده است. با توجه به اینکه انحراف استاندارد این توزیع برابر با ۳/۹، (و بنابراین خطای استاندارد میانگین جامعه برابر با ۰/۵۵۱) است. چنانچه مفروضه تصادفی بودن افراد گروه نمونه را بپذیریم، می‌توان نتیجه گرفت که فاصله اعتماد مقدر متوسط تجربه خدمتی در جامعه‌ای که ۵۰ نفر اساتید گروه مورد مطالعه از آن بیرون آمده‌است، با اطمینان بسیار زیاد (بیش از ۹۹ درصد) بین ۵/۴ تا ۸/۴ سال، و تقریباً کم سابقه هستند. شاخص چولگی توزیع (۰/۹۸۵) و t وابسته به آن (۲/۸۴۵) نشان می‌دهد، توزیع کاملاً

جدول ۳. شاخص‌های مرکزی و پراکندگی سن و نظام ارزش‌های دانشجویان گروه نمونه مورد مطالعه (n=۲۴۲)

متغیر	نماد	میانگین	واریانس	انحراف استاندارد	چولگی	کشیدگی	کمینه	بیشینه
سن	Age	۲۱/۷۳	۲/۶۴	۶/۶۹	۲/۳۷	۹/۶۶	۱۸	۳۹
علمی	A	۴۰/۶۵	۳۴/۳۹	۵/۸۶	۰/۳۵	۰/۴۱	۲۵	۶۱
اقتصادی	B	۴۲/۲۰	۴۴/۲۴	۶/۶۵	-۰/۰۲	-۰/۰۴	۲۳	۵۷
هنری	C	۳۹/۵۸	۵۱/۲۳	۷/۱۶	۰/۳۱	۰/۱۸	۲۲	۶۴
اجتماعی	D	۳۸/۳۵	۲۹/۱۲	۵/۴۰	-۰/۰۵	-۰/۰۹	۲۵	۵۱
سیاسی	E	۴۱/۴۱	۲۹/۳۵	۵/۴۲	۰/۳۴	-۰/۲۲	۳۰	۵۸
مذهبی	F	۳۷/۴۱	۵۱/۴۳	۷/۱۷	۰/۰۲	-۰/۳۵	۲۰	۵۶

جدول ۴. فاصله اعتماد ۹۹ درصدی برای تعیین سطوح ششگانه نظام ارزش‌های اساتید (n_۱=۵۰) و دانشجویان (n_۲=۲۴۲)

ارزش	نماد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد	فاصله اعتماد ۹۹ درصد اساتید	فاصله اعتماد ۹۹ درصد دانشجویان
علمی	A ₁	۴۵/۱۴	۶/۳۳	۰/۸۹	۴۲/۷۳-۴۷/۵۵	۳۹/۶۷-۴۱/۶۴
	A ₂	۴۰/۶۵	۵/۸۶	۰/۳۸		
اقتصادی	B ₁	۴۰/۵۴	۶/۲۷	۰/۸۹	۳۸/۱۶-۴۲/۹۲	۴۱/۰۸-۴۳/۳۱
	B ₂	۴۲/۲۰	۶/۶۵	۰/۴۳		
هنری	C ₁	۳۷/۸۲	۶/۹۳	۰/۹۸	۳۵/۱۹-۴۰/۴۵	۳۸/۳۸-۴۰/۷۸
	C ₂	۳۹/۵۸	۷/۱۶	۰/۴۶		
اجتماعی	D ₁	۳۷/۳۰	۵/۹۹	۰/۸۵	۳۵/۰۲-۳۹/۵۸	۳۷/۴۴-۳۹/۲۵
	D ₂	۳۸/۳۵	۵/۳۹	۰/۳۵		
سیاسی	E ₁	۴۱/۳۸	۴/۶۲	۰/۶۵	۳۹/۶۲-۴۳/۱۴	۴۰/۵۰-۴۲/۳۲
	E ₂	۴۱/۴۱	۵/۴۲	۰/۳۵		
مذهبی	F ₁	۳۳/۷۲	۸/۸۰	۱/۲۴	۳۰/۳۸-۳۷/۰۶	۳۶/۲۰-۳۸/۶۱
	F ₂	۳۷/۴۱	۷/۱۷	۰/۴۶		

ارزش‌های اساتید و دانشجویان به تفکیک در جدول ۴ نمایش داده می‌شود. چنانکه ارقام جدول ۴ نشان می‌دهد ارزش علمی اساتید و دانشجویان همپوشی ندارد. این امر بیانگر آن است که سطح متغیر ارزش علمی اساتید در جامعه بالاتر از دانشجویان است. این مقایسه در مورد متغیر ارزش مذهبی تقریباً معکوس است. در متغیرهای دیگر نظام ارزش‌ها همپوشی زیاد دیده می‌شود، و به این ترتیب می‌توان نتیجه گرفت متغیرهای اقتصادی، هنری، اجتماعی، و سیاسی اساتید و دانشجویان (دست‌کم در جامعه مورد مطالعه) تقریباً یکسان است.

بلندتر از توزیع نرمال است. متوسط ارزش‌های دانشجویان نیز در گروه نمونه مورد مطالعه بسیار به هم نزدیک و در دامنه ۳۷/۴۱ (ارزش مذهبی) تا ۴۲/۲۰ (ارزش اقتصادی) توزیع شده است.

در این بخش از طریق تحلیل داده‌ها، به پرسش‌های پژوهش پاسخ داده می‌شود. برای پاسخ به این پرسش که «نظام ارزش‌های اساتید و دانشجویان دانشگاه شاهد در چه حدود است؟» از طریق تعیین فاصله اطمینان به این پرسش پژوهش پاسخ داده شد. نتیجه محاسبات تعیین فاصله اعتماد ۹۹ درصدی در سطوح ششگانه نظام

خانه‌های مشاهده شده برابر فراوانی نظری است، و HA: فراوانی خانه‌های مشاهده شده برابر فراوانی نظری نیست. به این ترتیب در میان اساتید، متغیر ارزش اقتصادی با سن آنها، متغیر ارزش هنری با جنسیت، و متغیر ارزش مذهبی با تأهل و محل خدمت اساتید رابطه دارد، و هیچ یک از متغیرهای دیگر نظام ارزش‌ها با ویژگی‌های (مورد مطالعه) اساتید رابطه معنادار مشاهده نگردید.

برای اینکه تفاوت بین ارزش مذهبی اساتید (عضو هیئت علمی دانشگاه شاهد و اساتید مدعو) دانشگاه مشخص شود که ارزش مذهبی کدام یک از گروه اساتید بالاتر است با فرض استقلال گروه‌ها (عضو هیئت علمی دانشگاه و اساتید مدعو) از مدل T برای دو گروه مستقل استفاده گردید و نتایج حاصل از اجرای مدل در جدول ۶ نشان داده شده است.

چنانکه ارقام سطر آخر جدول ۶ نشان می‌دهد فرضیه صفر (عدم اختلاف ارزش مذهبی اساتید عضو هیئت علمی دانشگاه شاهد و اساتید مدعو دانشگاه) رد شده، و به این ترتیب ارزش مذهبی اعضای هیئت علمی دانشگاه شاهد بیش از اساتید دیگر است. برای مقایسه ارزش مذهبی اساتید متأهل و مجرد نیز از مدل T برای دو گروه مستقل استفاده و بین ارزش مذهبی اساتید مجرد و متأهل تفاوت معنادار مشاهده نگردید.

برای پاسخ به پرسش دیگر پژوهش «آیا نظام ارزش‌های اساتید و دانشجویان متفاوت است؟» از مدل t برای دو گروه مستقل استفاده می‌شود، زیرا دو نمونه مستقل از دو جامعه مستقل (با مقیاس فاصله‌ای) انتخاب شده است. محاسبات مربوط به اجرای این مدل در هر یک از سطوح شش‌گانه نظام ارزش‌ها به اختصار در جدول ۵ نشان داده شده است.

فرضیه‌های آماری آزمون‌های فوق به صورت Ho: تفاوت پارامترهای اساتید با دانشجویان در جامعه برابر صفر است، و HA: تفاوت پارامترهای اساتید با دانشجویان مخالف صفر است، و بنابراین آزمون دوسویه در نظر گرفته شده است. چنانکه ارقام جدول ۵ نشان می‌دهد، سطح ارزش‌های اقتصادی، هنری، اجتماعی، و سیاسی جامعه اساتید و دانشجویان تفاوت معنادار ندارد، اما ارزش‌های علمی و مذهبی آنها متفاوت است، به این ترتیب که اساتید در مورد ارزش علمی، بالاتر و در مورد ارزش مذهبی پایین‌تر از دانشجویان هستند.

برای پاسخ به این پرسش پژوهش «آیا بین سطوح شش‌گانه نظام ارزش‌های اساتید با ویژگی‌های فردی آنها رابطه وجود دارد؟» پس از احراز مفروضه‌های مدل همخوانی مجذور کای و اجرای ۳۶ آزمون در مورد اساتید این نتایج به دست آمد. فرضیه‌های آماری ۳۶ آزمون مدل همخوانی مجذور کای به صورت Ho: فراوانی

جدول ۵. نتایج محاسبات مربوط به مقایسه سطوح شش‌گانه نظام ارزش‌های اساتید (n_۱ = ۵۰) و دانشجویان (n_۲ = ۲۴۲)

متغیر	نماد	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار t	سطح معناداری	فرضیه صفر
علمی	A ₁	۴۵/۱۴	۶/۳۳	۴/۸۶	۰/۰۰۱	رد می‌شود
	A ₂	۴۰/۶۵	۵/۸۶			
اقتصادی	B ₁	۴۰/۵۴	۶/۲۷	-۱/۶۲	۰/۱۱	رد نمی‌شود
	B ₂	۴۲/۲۰	۶/۶۵			
هنری	C ₁	۳۷/۸۲	۶/۹۳	-۱/۵۹	۰/۱۱	رد نمی‌شود
	C ₂	۳۹/۵۸	۷/۱۶			
اجتماعی	D ₁	۳۷/۳۰	۵/۹۹	-۱/۲۳	۰/۲۲	رد نمی‌شود
	D ₂	۳۸/۳۵	۵/۳۹			
سیاسی	E ₁	۴۱/۳۸	۴/۶۲	-۰/۰۴	۰/۹۷	رد نمی‌شود
	E ₂	۴۱/۴۱	۵/۴۲			
مذهبی	F ₁	۳۳/۷۲	۸/۸۰	-۳/۱۷	۰/۰۰۰۱	رد می‌شود
	F ₂	۳۷/۴۱	۷/۱۷			

جدول ۶. نتایج محاسبات حاصل از مقایسه ارزش مذهبی اساتید شاهد (n1=21) و مدعو (n2=8)

متغیر	نماد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین
ارزش مذهبی اساتید شاهد	F_1	۳۸/۱۹۱	۷/۴۹۴	۱/۶۳۵
ارزش مذهبی اساتید مدعو	F_2	۲۱/۷۵۰	۱۱/۱۸۴	۳/۹۵۴
اختلاف میانگین = ۱۶/۴۴۰۵				
آزمون برابری واریانس‌ها	$F_{ob} = ۱/۹۳۶$	سطح معناداری = ۰/۱۷۵	فرضیه برابری واریانس هاردنمی شود	
آزمون برابری میانگین‌ها				
$T_{ob} = ۴/۶۰$	۲۷ = درجه آزادی	سطح معناداری = ۰/۰۰۰	(۲۳/۷۷۷ و ۹/۱۰۴) = فاصله اطمینان ۹۵ درصدی اختلاف میانگین‌ها	

جدول ۷. نتایج محاسبات حاصل از مقایسه ارزش علمی دانشجویان دختر (n1=116) و پسر (n2=126)

متغیر	نماد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین
ارزش علمی دختران	A_1	۳۹/۵۱۷	۵/۶۶۵	۰/۵۲۶
ارزش علمی پسران	A_2	۴۱/۶۹۸	۵/۸۷۱	۰/۵۲۳
اختلاف میانگین = ۲/۱۸۱۲-				
آزمون برابری واریانس‌ها	$F_{ob} = ۰/۵۳۳$	سطح معناداری = ۰/۴۶۶	فرضیه برابری واریانس هاردنمی شود	
آزمون برابری میانگین‌ها				
$T_{ob} = -۲/۹۴$	۲۴۰ = درجه آزادی	سطح معناداری = ۰/۰۰۴	(-۳/۶۴۵ و -۰/۷۱۷) = فاصله اطمینان ۹۵ درصدی اختلاف میانگین‌ها	

گروه مستقل استفاده گردید و نتایج حاصل از اجرای مدل در جدول ۷ نشان داده شده است.

بر پایه نتایج سطر آخر جدول ۷ فرضیه صفر (عدم اختلاف ارزش علمی دانشجویان دختر و پسر) رد می‌شود، و علامت منفی T نشان می‌دهد در جامعه مورد مطالعه، ارزش علمی دانشجویان پسر بیش از دختران است. برای تعیین تفاوت ارزش سیاسی دانشجویان (با گروه‌های سنی مختلف)، نیز از مدل T برای دو گروه مستقل استفاده، و تفاوت معنادار مشاهده نگردید.

در مورد تفاوت نظام ارزش‌های دانشجویان شاهد و دانشجویان غیرشاهد هم از مدل t برای دو گروه مستقل نیز استفاده شد. زیرا پژوهشگر از ابتدا دو گروه مستقل دانشجویان شاهد و غیرشاهد را از دو جامعه مستقل خانواده شاهد و غیرخانواده شاهد به تصادف انتخاب کرده است. نتایج نهایی اجرای مدل t برای دو گروه مستقل به منظور مقایسه سطوح ششگانه نظام ارزش‌های

همچنین برای پاسخ به این پرسش پژوهش «آیا بین سطوح شش‌گانه نظام ارزش‌های دانشجویان با ویژگی‌های فردی آنها رابطه وجود دارد؟» پس از احراز مفروضه‌های مدل تعداد ۴۲ بار آزمون همخوانی مجذور کای اجرا و این نتایج به دست آمد: متغیر ارزش علمی با جنسیت، و متغیر ارزش سیاسی با سن دانشجویان رابطه داشته، و هیچ یک از متغیرهای دیگر نظام ارزش‌ها با ویژگی‌های (مورد مطالعه) دانشجویان رابطه معنادار مشاهده نگردید.

لازم به یادآوری است در آزمون‌هایی که فرضیه صفر رد شده است، به دلیل ماهیت مدل همخوانی مجذور کای جهت رابطه مشخص نیست (اگرچه شدت رابطه در خروجی رایانه منعکس می‌گردد). برای تعیین تفاوت بین ارزش علمی دانشجویان دختر و پسر، با فرض استقلال گروه‌های زن و مرد، از مدل T برای دو

اقتصادی (۴/۰۹)، علمی (۳/۵۸)، هنری (۳/۵۱)، و مذهبی (۲/۸۵) به ترتیب در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار دارد.

۲) در مورد نظام ارزش‌های دانشجویان پسر عضو خانواده شاهد می‌توان این نتایج را استخراج کرد: ارزش اقتصادی با میانگین رتبه ۳/۸۵ بالاترین و ارزش مذهبی با میانگین رتبه ۳/۱۳ پایین‌ترین رتبه در نظام ارزش‌های دانشجویان پسر شاهد است. همچنین ارزش‌های سیاسی (۳/۶۹)، علمی (۳/۶۸)، هنری (۳/۳۳)، و ارزش اجتماعی (۳/۳۲) به ترتیب در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار دارد.

۳) در مورد نظام ارزش‌های کل دانشجویان عضو خانواده شاهد می‌توان این نتایج را استخراج کرد: ارزش اقتصادی با میانگین رتبه ۳/۹۴ بالاترین و ارزش مذهبی با میانگین رتبه ۳/۰۲ پایین‌ترین رتبه در نظام ارزش‌های کل دانشجویان شاهد است. همچنین ارزش‌های سیاسی (۳/۸۷)، علمی (۳/۶۴)، هنری (۳/۴۰) و اجتماعی (۳/۱۳) در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار دارد.

۴) در مورد نظام ارزش‌های کل دانشجویان غیرشاهد می‌توان این نتایج را استخراج کرد: ارزش اقتصادی با میانگین رتبه ۴/۲۲ بالاترین و ارزش مذهبی با میانگین رتبه ۲/۹۲ پایین‌ترین رتبه در نظام ارزش‌های دانشجویان غیرشاهد است. همچنین ارزش‌های سیاسی (۳/۸۲)، علمی (۳/۶۰)، هنری (۳/۳۳)، و اجتماعی (۳/۱۱) به ترتیب در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار دارد.

دانشجویان عضو خانواده شاهد در مقابل دانشجویان غیرخانواده شاهد به اختصار در جدول ۸ نشان داده می‌شود.

چنانکه ارقام جدول ۸ نشان می‌دهد بر پایه فرضیه‌های آماری (Ho): تفاوت پارامترهای دو جامعه برابر صفر است، و HA: تفاوت پارامترهای دو جامعه مخالف صفر است) نتیجه گرفته می‌شود در جامعه، ارزش اقتصادی دانشجویان غیرخانواده شاهد بالاتر از دانشجویان شاهد، و ارزش‌های پنجگانه دیگر در دو جامعه (دانشجویان شاهد و دانشجویان غیرشاهد) تفاوت معنادار ندارد.

یافته‌های فرعی

نظام ارزش‌های دانشجویان را در جامعه مورد مطالعه می‌توان رتبه‌بندی کرد (از رتبه‌بندی نظام ارزش‌های اساتید به دلیل آن که نمونه مورد مطالعه معرف جامعه نیست صرف نظر گردید). نتایج حاصل از اجرای مدل رتبه‌ای فریدمن برای نظام ارزش‌های دانشجویان در جدول ۹ نمایش داده شده است.

چنانکه ارقام در جدول ۹ نشان داده شده است، (۱) در مورد نظام ارزش‌های دانشجویان دختر عضو خانواده شاهد می‌توان این نتایج را استخراج کرد: ارزش سیاسی با میانگین رتبه ۴/۱۴ بالاترین و ارزش اجتماعی با میانگین رتبه ۲/۸۴ پایین‌ترین رتبه در نظام ارزش‌های دانشجویان دختر شاهد است. همچنین ارزش‌های

جدول ۸. مقایسه نظام ارزش‌های دانشجویان شاهد (n1=100) و غیرشاهد (n2=142)

متغیر	نماد	X1-X2	مقدار T	درجه آزادی	سطح معناداری	فرضیه صفر
علمی	A	-۰/۱۰۷۲	-۰/۱۴	۲۴۰	۰/۸۸۹	رد نمی‌شود
اقتصادی	B	-۲/۰۲۵۲	-۲/۳۵	۲۴۰	۰/۰۱۹	رد می‌شود
هنری	C	۰/۴۲۸۶	۰/۴۶	۲۴۰	۰/۶۴۷	رد نمی‌شود
اجتماعی	D	-۰/۰۹۷۳	-۰/۱۴	۲۴۰	۰/۸۹۰	رد نمی‌شود
سیاسی	E	۰/۴۹۵۸	۰/۷۰	۲۴۰	۰/۴۸۴	رد نمی‌شود
مذهبی	F	۰/۵۳۶۹	۰/۵۷	۲۴۰	۰/۵۶۷	رد نمی‌شود

جدول ۹. سلسله مراتب نظام ارزش‌های دانشجویان دختر شاهد و غیرشاهد، پسرشاهد و غیرشاهد، و کل دانشجویان (n=۲۴۲)

دانشجویان پسرشاهد				دانشجویان دخترشاهد			
رتبه	میانگین رتبه	نماد	متغیر	رتبه	میانگین رتبه	نماد	متغیر
۳	۳/۶۸	A	علمی	۳	۳/۵۸	A	علمی
۱	۳/۸۵	B	اقتصادی	۲	۴/۰۹	B	اقتصادی
۴	۳/۳۳	C	هنری	۴	۳/۵۱	C	هنری
۵	۳/۳۲	D	اجتماعی	۶	۲/۸۴	D	اجتماعی
۲	۳/۶۹	E	سیاسی	۱	۴/۱۴	E	سیاسی
۶	۳/۱۳	F	مذهبی	۵	۲/۸۵	F	مذهبی

Cases Chi-Square
۶۰ ۶/۷۶۹۰
D.F. Significance
۵ ۰/۲۳۸۴

کل دانشجویان غیرشاهد				کل دانشجویان شاهد			
رتبه	میانگین رتبه	نماد	متغیر	رتبه	میانگین رتبه	نماد	متغیر
۳	۳/۶۰	A	علمی	۳	۳/۶۴	A	علمی
۱	۴/۲۲	B	اقتصادی	۱	۳/۹۴	B	اقتصادی
۴	۳/۳۳	C	هنری	۴	۳/۴۰	C	هنری
۵	۳/۱۱	D	اجتماعی	۵	۳/۱۳	D	اجتماعی
۲	۳/۸۲	E	سیاسی	۲	۳/۸۷	E	سیاسی
۶	۲/۹۲	F	مذهبی	۶	۳/۰۲	F	مذهبی

Cases Chi-Square
۱۴۲ ۴۶/۴۴۳۷
D.F. Significance
۵ ۰/۰۰۰

Cases Chi-Square
۱۰۰ ۲۱/۱۲۵۷
D.F. Significance
۵ ۰/۰۰۰۸

بحث و نتیجه گیری

هدف از پژوهش حاضر ارزیابی و مقایسه نظام ارزش‌های اساتید و دانشجویان دانشگاه شاهد است. بنابراین با استفاده از پرسشنامه SOV (مطالعه ارزش‌های آلپورت-ورنون ولیندزی) که شامل ۴۵ سؤال بوده و انگیزه‌های ارزشی افراد را به ۶ زیر گروه طبقه‌بندی می‌کند، و با توجه به نظام ارزش‌ها، ارزش غالب یا اولویت‌های ارزشی دانشجویان به دست آمد و با اولویت‌های ارزشی اساتید مقایسه گردید. پژوهش حاضر بر روی ۲۴۲ نفر دانشجوی خانواده شاهد و غیرشاهد و ۵۰ نفر از اساتید

دانشگاه شاهد اجرا گردید. دانشجویان به صورت تصادفی و اساتید به صورت متداول انتخاب شدند. مقایسه نتایج حاصل از این پژوهش با یافته‌های کاشانی [۱۲] در جدول ۱۰ نشان داده شده است.

چنانکه ارقام جدول ۱۰ نشان می‌دهد ارزش مذهبی در هر دو مطالعه بیشترین همپوشی را دارد و ارزش اقتصادی در مطالعه کاشانی کمترین همپوشی با مطالعه جدید را دارد. از سوی دیگر در مطالعه کاشانی ارزش اجتماعی پایین‌ترین و ارزش سیاسی بالاترین ارزش را در نظام ارزش‌ها دارا است در صورتی که در مطالعه

جدول ۱۰. مقایسه فاصله اطمینان ۹۹ درصدی نظام ارزش‌ها در مطالعه کاشانی و مطالعه حاضر

مذهبی	سیاسی	اجتماعی	هنری	اقتصادی	علمی	نظام ارزش‌ها
۳۶/۱۹-۳۷/۹۵	۴۱/۷۱-۴۲/۹۳	۳۵/۹۱-۳۷/۱۹	۳۷/۲۵-۳۹/۱۵	۳۸/۹۵-۴۰/۵۰	۴۸/۴۱-۴۳/۰۰	مطالعه کاشانی
۳۶/۲۲-۳۸/۵۹	۴۰/۵۱-۴۲/۳۰	۳۷/۴۵-۳۹/۲۵	۳۸/۳۹-۴۰/۴۷	۴۱/۹۷-۴۳/۳۰	۳۹/۶۷-۴۱/۶۵	مطالعه حاضر

۳. در مطالعه حاضر سلسله مراتب سطوح ششگانه نظام ارزش‌های دانشجویان دختر شاهد با دانشجویان پسر شاهد مقایسه شده است. نظام ارزش‌های دانشجویان دختر شاهد به ترتیب اولویت عبارت است از سیاسی، اقتصادی، علمی، هنری، مذهبی و اجتماعی، و نظام ارزش‌های دانشجویان پسر به ترتیب اولویت عبارت است از ارزش‌های اقتصادی، سیاسی، علمی، هنری، اجتماعی و مذهبی. در مطالعه توکلی، نظام ارزش‌های دختر شاهد به ترتیب اولویت عبارت است از اقتصادی، سیاسی، مذهبی، و اجتماعی. همچنین در مطالعه نظام ارزش‌های دانشجویان پسر شاهد به ترتیب اولویت به صورت اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، و مذهبی است.

در مطالعه حاضر نظام ارزش‌های دانشجویان شاهد به ترتیب اولویت عبارت است از ارزش‌های اقتصادی، سیاسی، علمی، هنری، اجتماعی، و مذهبی، و نظام ارزش‌های دانشجویان غیرشاهد برحسب اولویت شامل ارزش‌های اقتصادی، سیاسی، نظری، هنری، اجتماعی، و مذهبی است. در مطالعه توکلی نظام ارزش‌های دانشجویان شاهد به ترتیب اولویت عبارت است از ارزش‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، دینی، و نظام ارزش‌های دانشجویان غیرشاهد به ترتیب اولویت شامل ارزش‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و دینی است.

در مطالعه نوربالا [۱۶] سلسله مراتب ارزش‌های کل دانشجویان دانشگاه شاهد در بدو ورود عبارت بود از ارزش‌های دینی، اجتماعی، نظری، سیاسی، اقتصادی، و هنری. دو سال پس از تحصیل سلسله مراتب ارزش‌های همان دانشجویان عبارت بود از ارزش‌های دینی، اجتماعی، نظری، اقتصادی، سیاسی، و هنری. اگرچه در سلسله مراتب ارزش‌ها پس از دو سال نیز ارزش دینی

حاضر ارزش مذهبی پایین‌ترین و ارزش اقتصادی بالاترین ارزش را در میان ارزش‌های دانشجویان مورد مطالعه داراست، همپوشی نظام ارزش‌های مذهبی دو گروه نشان می‌دهد که دو گروه دارای طیف مذهبی نسبتاً مشابهی هستند و تفاوت ارزش اقتصادی دو گروه مورد مطالعه شاید به این دلیل باشد که در مطالعه کاشانی پرسشنامه نظام ارزش‌ها روی گروه دانش‌آموزان مدارس غیرانتفاعی، و در مطالعه حاضر روی گروه دانشجویان دانشگاه شاهد اجرا گردیده، تفاوت سنی و نیز تفاوت اقتصادی دو گروه به خوبی در جدول نمایان است. به این ترتیب که ارزش اقتصادی برای دانشجویان در این مطالعه بیش از گروه دانش‌آموزان است.

در مطالعه شیخی [۱۱] نظام ارزش‌های معلم و نظام ارزش‌های دانش‌آموز با ضریب همبستگی ۰/۴۶. رابطه معنادار دیده می‌شود، و در مطالعه حاضر ارزش علمی اساتید بیش از دانشجویان و ارزش مذهبی کم‌تر از دانشجویان و در موارد چهارگانه دیگر تفاوت معنادار بین آنها مشاهده نگردید.

در مقایسه یافته‌های مطالعه حاضر با یافته‌های توکلی [۱۵] نتایج زیر به دست می‌آید:

۱. در مطالعه حاضر ارزش علمی در دانشجویان پسر بیش از دانشجویان دختر و در ارزش‌های دیگر تفاوت معنادار مشاهده نگردید، و در مطالعه توکلی نیز بین نوع گرایش‌های ارزشی دانشجویان با جنسیت آنها رابطه وجود ندارد.
۲. برپایه یافته‌های پژوهش حاضر بین گرایش‌های ارزشی دانشجویان با رشته تحصیلی و اسکان آنها رابطه ندارد. این موضوع با یافته‌های توکلی (بین نوع گرایش‌های ارزشی دانشجویان با محل سکونت و رشته تحصیلی رابطه وجود ندارد) همخوانی دارد.

جدول ۱۱- مقایسه مطالعه نوربالا و همکاران [۱۶] با مطالعه حاضر

سال	متغیر		ارزش نظری		ارزش اقتصادی		ارزش هنری		ارزش اجتماعی		ارزش سیاسی		ارزش دینی	
	اول	دوم	اول	دوم	اول	دوم	اول	دوم	اول	دوم	اول	دوم	اول	دوم
۱۳۷۷	۳۹/۰	۳۹/۳	۳۶/۶	۳۸/۵	۳۵/۴	۳۶/۶	۴۰/۸	۴۰/۸	۴۰/۸	۳۹/۳	۳۸/۶	۴۸/۵	۴۶/۰	
۱۳۷۸	۳۹/۸	۳۹/۶	۳۶/۵	۳۸/۷	۳۶/۱	۳۷/۷	۴۰/۱	۳۹/۸	۳۸/۴	۴۰/۱	۴۸/۵	۴۳/۴		
۱۳۷۹	۳۹/۸	۳۹/۶	۳۸/۱	۳۹/۰	۳۵/۷	۳۷/۸	۴۰/۶	۴۰/۶	۳۸/۷	۳۸/۱	۴۷/۰	۴۲/۲		
۱۳۸۰	۴۰/۱	۳۹/۰	۳۸/۹	۴۰/۰	۳۵/۹	۳۷/۷	۴۰/۴	۴۰/۱	۳۷/۸	۳۷/۹	۴۶/۷	۴۴/۳		
مطالعه حاضر ۱۳۸۴	۴۰/۶۵	۴۲/۲۰	۳۹/۵۸	۳۸/۳۵	۴۱/۴۱	۳۷/۴۱								

دانشجویان در رتبه یکم باقی است، اما اعداد و ارقام جدول‌ها نشان می‌دهد دست کم در گروه نمونه مورد مطالعه در سال ۱۳۷۷ میانگین ارزش دینی (به همراه ارزش سیاسی) تقلیل یافته در صورتی که میانگین ارزش‌های دیگر در طی دو سال کاهش نیافته است. میانگین ارزش دینی دانشجویان ورودی ۱۳۷۸ نیز پس از دو سال کاهش یافته است. این کاهش برای دانشجویان ورودی سال‌های ۷۹ و ۸۰ نیز اتفاق افتاده است. مقایسه مطالعه نوربالا و همکاران با مطالعه حاضر در جدول ۱۱ نشان داده شده است.

چنانکه در جدول ۱۱ مشاهده می‌شود در مورد میانگین ارزش دینی یافته‌های مطالعه نوربالا و همکاران با یافته‌های پژوهش حاضر مغایرت ندارد، به این معنا که زنجیره کاهش ارزش دینی دانشجویان به مرور ادامه یافته به گونه‌ای که بر پایه نتایج پژوهش حاضر ارزش دینی دانشجویان شاهد در یک سیر نزولی از ۴۸/۵ (سال ۱۳۷۷) تا ۳۷/۴۱ (سال ۱۳۸۴) ادامه دارد، افزون بر آن ارزش دینی دانشجویان در طی سال‌های تحصیل در دانشگاه نیز سیر نزولی داشته است. در مطالعه نوربالا و همکاران برای رتبه‌بندی نظام ارزش‌های دانشجویان، آزمون‌های گزارشی نشده است و اظهار نظر در مورد رتبه‌بندی نظام ارزش‌ها فقط در مورد نمونه مورد مطالعه درست است، ولی قابل تعمیم به جامعه دانشجویان دانشگاه شاهد نیست. در مطالعه حاضر با استفاده از مدل رتبه‌ای فریدمن می‌توان گفت: سلسله مراتب ارزش‌های کل دانشجویان چنین است: ارزش اقتصادی با میانگین رتبه ۳/۹۴ با لاترین و ارزش مذهبی با میانگین رتبه

۳/۰۲ پایین‌ترین رتبه در نظام ارزش‌های کل دانشجویان شاهد است. همچنین ارزش‌های سیاسی (۳/۸۷)، علمی (۳/۶۴)، هنری (۳/۴۰) و اجتماعی (۳/۱۳) در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار دارد، (۲) در مورد نظام ارزش‌های کل دانشجویان غیرشاهد ارزش اقتصادی با میانگین رتبه ۴/۲۲ بالاترین و ارزش مذهبی با میانگین رتبه ۲/۹۲ پایین‌ترین رتبه در نظام ارزش‌های دانشجویان غیرشاهد است. همچنین ارزش‌های سیاسی (۳/۸۲)، علمی (۳/۶۰)، هنری (۳/۳۳)، و اجتماعی (۳/۱۱) به ترتیب در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار دارد.

عوامل و موانعی که ممکن است نتایج به دست آمده را مورد تردید یا تهدید قرار دهد عبارت است از: (۱) هر گونه آزمون‌های مستلزم تصادفی بودن نمونه مورد مطالعه است، و در مطالعه حاضر نمونه برداری تصادفی از اساتید (و متخصصان به دلایل مختلف از جمله مشغله زیاد و وقت‌گیر بودن پرسشنامه) امکان‌پذیر نیست، بنابراین با درخواست پژوهشگر و موافقت اساتید امکان اجرای پرسشنامه نظام ارزش‌ها بر روی اساتید داوطلب همکاری فراهم گردید. به همین دلیل نمی‌توان نمونه اساتید مورد مطالعه را معرف جامعه اساتید دانشگاه شاهد دانست. (۲) ابزار مورد استفاده در پژوهش حاضر ابتدا برای فارغ‌التحصیلان دبیرستانی که وارد بازار کار می‌شوند توسط مؤلفین ساخته و اجرا گردید و بعدها توسط دیگران در موارد مختلف مورد استفاده قرار گرفت، از این جهت تعمیم آن به گروه‌های سنی دیگر و مقاصد پژوهشی لازم است با احتیاط انجام شود.

8. Inglehart, Ronald (2000). Globalization and postmodernism values. The Centre for Strategic and International Studies of the Massachusetts Institute of Technology.

۹. لطف‌آبادی، حسین (۱۳۸۳). نظریه پردازی و مقیاس‌سازی برای سنجش نظام ارزشی دانش‌آموزان نوجوان ایران. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی فصلنامه علمی پژوهشی، شماره ۷. صص ۳۳ تا ۵۸. مؤسسه پژوهشی برنامه‌ریزی درسی و نوآوری‌های آموزشی.

۱۰. نقیب‌زاده (۱۳۸۲). درآمدی به فلسفه تهران: انتشارات طهوری، چاپ ششم.

۱۱. شیخی، شهرزاد (۱۳۸۰). بررسی رابطه نظام ارزش‌های معلم و نظام ارزش‌های دانش‌آموز در دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی شهر شیراز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.

۱۲. کاشانی، محسن (۱۳۸۴). پیش‌بینی نظام ارزش‌های دانش‌آموزان بر پایه ویژگی‌های شخصیتی آنها و کارآفرینی مدیران، رساله دکتری (منتشر نشده). لندن.

۱۳. سمائی، فهیمه (۱۳۸۶). رابطه کارآفرینی و نظام ارزش‌های مدیران در دانشگاه شهید بهشتی. پایان‌نامه. دانشگاه آزاد واحد جنوب.

۱۴. حقانی، محمدعلی (۱۳۸۶). بررسی رابطه کارآفرینی با نظام ارزش‌های رؤسا و مدیران نهاد نمایندگی ولی فقیه در دانشگاه‌های دولتی ایران. پایان‌نامه. مرکز آموزش مدیریت دولتی.

۱۵. توکلی، باقر «بررسی نظام گرایش‌های ارزشی دانشجویان شاهد و مقایسه آن با دانشجویان غیرشاهد» استان کردستان. پایان‌نامه دانشگاه آزاد واحد بروجرد.

۱۶. نوربالا، احمدعلی؛ روشن، رسول؛ فقیه‌زاده، سقراط؛ شاکری، رضا؛ محمدصالحی، رضا (۱۳۸۶) بررسی سلسله مراتب ارزش‌های دانشجویان دانشگاه شاهد طی سال‌های ۱۳۷۷ تا ۱۳۸۰. دانشور رفتار. دوماهنامه علمی - پژوهشی دانشگاه شاهد. سال چهاردهم - دوره جدید، شماره ۲۲ (ویژه مقالات روان‌شناسی ۸). صص ۸۳-۱۰۸.

17. Schwartz, S. H.; Melech, G.; Lehmann, A.; Burgess, S.; Harris M.; Owens, V.; (2001) Extending the cross-Cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement. Journal of Cross-Cultural psychology, 32, 519-542.

18. Feather, N. T.; (2004) value correlates of ambivalent attitudes toward gender relations. Personality and Social Psychology bulletin, 30, 3-12.

بر پایه نتایج پژوهش حاضر پیشنهادهایی به شرح زیر خاطر نشان می‌شود: ۱) پیشنهاد می‌شود عوامل مؤثر در افزایش ارزش‌های مورد انتظار از جمله ارزش مذهبی اساتید، پژوهش‌های تجربی (حقیقی) انجام و نتایج آن در اختیار مراکز علمی و نهادهای فرهنگی قرار گیرد. ۲) پیشنهاد می‌شود دانشگاه‌ها نسبت به اعتلا و ارتقای نظام ارزش‌های اساتید کارگاه‌های آموزشی مناسب برگزار و از طریق مباحث علمی در مورد ارزش‌ها و شیوه‌های انتقال آن به دانشجویان تبادل نظر و تصمیم‌گیری نمایند. ۳) با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های مجدد انجام و در صورت تأیید نتایج پژوهش حاضر نسبت به ارتقای ارزش مذهبی در دانشجویان و اساتید برنامه‌ریزی جدی صورت گیرد.

منابع

1. Simadi, F. A.; Kamali, M.A. (2004) Assessing the values structure among United Arab Emirates university students. Social Behavior and Personality, 32, 19-30.
2. Schwartz, S. H. (1999) A Theory of cultural values and some implications for work. Applied psychology: An International Review, 48(1), 23-47.
3. Smith, P. B.; Schwartz, S.H. (1997) Values. In J. W. Berry, M. H. Segall & C. Kagitcibasi [Eds], Hand book of cross-cultural Psychology, Vol 3, 2nd Edn [pp. 77-118]. Boston: Allyn & Bacon.
4. Godet, M. (1994) From anticipation to action. UNESCO Publishing.
5. Allport, Gordon W., Philip E. Vernon, and Gardner Lindzey (1970). Study of Values. Boston: Houghton Mifflin.
6. Bass, Bernard M. (1998). Ethics, Character, and Authentic transformational leadership. center for leadership studies, school of management. Binghamton university WWW.getcited.org
7. Greenfield, T.B. (1984). "Leaders and schools: willfulness and non-natural order in organizations". In T.J. Sergivanni and J.E. Carbaity (Eds), leadership and organizational culture: New perspectives on administrative theory and practice (pp. 142-169). Urbana and Chicago: University of Illinois Press.